

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra technické výchovy

JANA SVOBODOVÁ

III. ročník – kombinované studium

Obor: učitelství pro mateřské školy

TECHNICKÁ TVOŘIVOST DĚTÍ

PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Kvapil, Ph. D.

OLOMOUC 2011

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Ve Šternberku dne 21. března 2011.

.....

vlastnoruční podpis

Dovoluji si tímto poděkovat Mgr. Luďku Kvapilovi, Ph.D. za odpovědné vedení, odborné informace a rady při vypracování mé bakalářské práce a celé své rodině za psychickou i morální podporu po celou dobu studia.

Obsah

1	Předmět bakalářské práce	3
2	Cíl bakalářské práce	6
3	Charakteristika dítěte předškolního věku	8
3.1	Estetická výchova v životě dětí	11
3.2	Motorický vývoj dítěte předškolního věku	12
3.2.1	Hrubá motorika	12
3.2.2	Jemná motorika	13
3.2.3	Dovednosti dítěte předškolního věku	13
4	Výchova a vzdělání	15
4.1	Výchova k tvořivosti ve Školním vzdělávacím programu	15
4.2	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	16
5	Technická výchova a její místo v životě dítěte předškolního věku	21
5.1	Podnětné prostředí	23
5.1.1	Ateliér	23
5.1.2	Dílna	24
6	Technický materiál, pomůcky a nástroje	25
6.1	Papír	26
6.2	Textil	27
6.3	Přírodní materiál	27
6.4	Modelovací hmota	27
6.5	Plasty	27
6.6	Kov	28
6.7	Dřevo	28
6.8	Netradiční materiál	28
7	Bezpečnost práce	28
8	Praktická část	30

8.1	Metodický list výrobku č. 1: Tiskátka z mechového papíru	31
8.2	Metodický list výrobku č. 2: Výroba knoflíků z modelovací hmoty FIMO	33
8.3	Metodický list výrobku č. 3: Výroba a barvení sádrových odlitků	35
8.4	Metodický list výrobku č. 4: Šneček z ulity	37
8.5	Metodický list výrobku 5: Sněhulák z ponožky	39
8.6	Metodický list výrobku č. 6: Myška z CD, Želva z PET lahve	41
8.7	Metodický list výrobku č. 7: Ovečka z odličovacích tamponů	43
8.8	Metodický list výrobku č 8: Stonožka z ovčího rouna	45
8.9	Metodický list výrobku č. 9: Rozkvetlá větvička	47
9	Závěr	49

MOTTO: „Z krásných a záhadných věcí se dovedou radovat děti”.

Hans Selye

MOTTO: „Dětství je obrazem člověka jako je ráno obrazem dne”.

John Milton

Úvod

Dosažením věku tří let nastává u dítěte období, které bývá označováno jako „druhé dětství”. Nápadným rysem dětské psychiky je živost a odvaha fantazie, doposud nespoutaná realitou. S dravou zvědavostí si dítě vytváří detailnější obraz o světě, má neodbytnou touhu objevovat, zkoumat a experimentovat. Rodinná výchova se rozšiřuje o výchovu společenskou, nejčastěji se jedná o vstup do mateřské školy. Pro bezproblémový přechod z domácího prostředí je důležité zajistit dítěti pocit jistoty a bezpečí, k tomu ve značné míře přispívá podpora rodičů.¹

Pro dítě je předškolní období plné rozporů. Na jednu stranu se brání vzdalovat z domova a od blízkých lidí, na stranu druhou roste jeho touha po poznávání.

*„Období předškolní je nejpozoruhodnější etapou vývoje lidského jedince. Spojuje vše, co bylo u dítěte vrozeno, s tím, co se výchovou a učením stane zlatým mostem k budoucí dospělé osobnosti. Je to doba, na kterou si již v dospělosti vzpomínáme, ke které se vracíme, která zanechala v naší paměti již mnohé stopy”.*²

Předškolní věk má dvě rozmezí. Na samém počátku, mezi třetím a čtvrtým rokem je to vstup do mateřské školy a na konci, po dovršení šestého roku, je to vstup do základní školy.

Mateřská škola je vhodným podnětným prostředím pro budoucí život a vzdělávání, podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém, citovém, rozumovém a tělesném rozvoji. U dítěte dochází k osvojení základních pravidel chování,

¹ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2006, ISBN 80-7367-124-7 str. 119

²LISÁ, L., KŇOURKOVÁ, M., Vývoj dítěte a jeho úskalí. Praha: AVICENUM, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1986, 08-084-86, str. 173-174

základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje mezi dětmi před vstupem do základního vzdělávání. Záměrem předškolního vzdělávání je vychovávat dítě k lidskosti, úctě k druhým a vést ho k odpovědnosti za svoje chování ve společnosti podle určených pravidel. Zejména je důležité posílit zdravé sebevědomí dítěte a poskytnout mu možnost k interakci s ostatními, obohacovat svět zkušeností dítěte a směřovat ho k zájmu o nové věci. ³

Svůj vztah k okolnímu světu dokáže dítě nejlépe vyjádřit hrou. Hra je nejpřirozenější způsob učení. Je to symbolická činnost, motivovaná pocitem spontánnosti a dobrovolného rozhodnutí, v níž dítě poznává a osvojuje si některé pracovní úkony. Učí se vynakládat úsilí, přináší mu radost, která je důležitou motivací pro každou činnost. Již od dětství dochází k prolínání hry a práce, dítě však všechny nabývané dovednosti a návyky považují za hru. Přicházejí do styku s předměty (nůžky, kladívko, kleště, jehla), jež budou v budoucnosti používat v běžném životě. Rozvoj správně osvojených dovedností spolu s rozvojem jemné motoriky je pro dítě předškolního věku důležitější než jeho vlastní tvořivost. Hrou je dítě vedeno nenásilnou formou k soustředění pozornosti, vytrvalosti, zručnosti a rozvoji nejen technických schopností, ale i sociálních vztahů.

Malé děti mají na výtvarné činnosti rády objevování, nové zkušenosti a experimenty. Jejím prostřednictvím děti zkoumají svět, učí se tvořivosti. Při výtvarném tvoření děti poznávají rozmanité techniky i netradiční materiály. Pokud dítěti poskytneme inspiřující materiál a dostatek volnosti, dáváme mu tím prostor k osobitému sebevyjádření, rozvoji fantazie i uvědomění si vnitřních hodnot ⁴

³ŠMELOVÁ, E. , NELEŠOVSKÁ, A., Učitel mateřské školy v reflexi současných proměn. 1. vyd. Olomouc: UP Olomouc, 2009, ISBN 978-80-244-2272-5 str. 96

⁴KOHLOVÁ, M. 200 výtvarných činností. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 1996, ISBN 80-85282-90-0 str. 15

1 Předmět bakalářské práce

Již v úvodu bylo naznačeno, co všechno je třeba u dítěte předškolního věku rozvíjet. Hru, výtvarný projev, fantazii, dovednosti a následně i tvořivost.

Člověk si hraje - aspoň má hrát! - celý život, což pro dítě předškolního věku platí dvojnásob. Kojenec a batole více experimentují, než si hrají, od školních let pak hru značně vytlačovat práce. Proto je předškolní věk klasickým obdobím hry, prožívané s plnou intenzitou, vážností a vášnivostí. Stále se rozšiřuje repertoár her. Můžeme sledovat radost dětí z rostoucí obratnosti a síly, pozoruhodných výtvorů z písku, ale také imaginárního společníka, kterého si děti „přizvou“ do hry, když postrádají dětskou společnost. Malé dítě se lehce stává celníkem, prodavačem, policistou, automechanikem, stavitelem, doktorem nebo popelářem. Má neodolatelnou potřebu hry. Rozvíjí paměť, postřeh, fantazii, soutěživou formou prožívá radost ze hry. Klíčovými slovy jsou *FANTAZIE, FANTAZIE, FANTAZIE!*⁵

Hra je pro dítě předškolního věku jeho neodmyslitelnou součástí. Obzvláště důležitá je hra volná, spontánně vytvářená dětmi, právě pro uplatnění své vlastní iniciativy a seberealizace ve volném čase. Spontánní hra má pro dítě velký význam z několika důvodů. Poskytuje dítěti možnost prozkoumávat vše, s čím se setkává a při činnostech uplatňovat jeho aktivitu. Dítě má při volné hře možnost využívat svého myšlení, dovedností, zručností a představ ke své radosti. Má mít chuť poznávat a řešit, ale také uvolnit se od únavy, stresu, získat nové síly, zbavit se obav a nejistot. Dítě tak má prostor pro vlastní seberealizaci podle své svobodné volby i svého tempa. V neposlední řadě volná hra umožňuje dítěti navazování kontaktů a vztahů. Je to prostor, kde dítě může sdělovat, vysvětlovat, obhajovat své nápady a čelit přizpůsobení i odmítnutí.

Hra je pro dítě hlavní a převládající činností. Je specifickou formou učení i přípravou na školu a práci v dalším životě. Hra předškolního dítěte je obsahově bohatší, také organizačně složitější. Vedle toho, že si dítě hraje samo, vyhledává i hru skupinovou. Z intelektuálních her se nejvíce uplatňují hry námětové, v nichž děti napodobují činnosti

⁵ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2006, ISBN 80-7367-124-7 str. 127

svého prostředí. Sem patří hry na maminku, na obchod, na lékaře, na průvodčího atd. Hra se postupně obohacuje o nové prvky, neboť starší dítě si všímá celé řady detailů. Ve hře na domácnost má své místo nádobíčko, pračka, žehlička, ve hře na obchod polička se zbožím, váha se závažím, pokladna. Při hře na lékaře a zdravotní sestru děti využívají zdravotnický kufříček, ve hře na listonoše, průvodčího, listonoše nebo holiče pak různé předměty denní potřeby. Pocit „*opravdovosti*“ hry posílí oblečení typické pro jednotlivá povolání (čepice, zástěra, taška, čepice atd.). Intelektuální činnost dítěte dále vyvolávají a podporují hádanky a hry didaktické, děti projevují rostoucí zájem o dětské časopisy a knihy.

S postupujícím věkem se stále více uplatňují hry konstruktivní. Vedle přírodního materiálu (písek, hlína, kámen) jsou to stavebnice, z nichž mnohdy děti dokáží vytvořit pozoruhodné věci. K rozvoji smyslů přispívají hry senzorické - hry se zvuky. Děti milují bubínky, píšťalky, xylofony, dřívka, trumpetky, tympány, v mateřské škole mají děti k dispozici snadno ovladatelné nástroje (činely, rolničky, flétničky, triangly, Orfovy nástroje, atd.). Velkému zájmu se u dětí těší hry pohybové, prosté, s říkadly, s náčiním, hrané v místnosti, venku, na sněhu, ve vodě. U dětí roste obliba kolektivních her, které dítěti umožňují zapojovat se poměrně snadno do skupiny. Hra je pro dítě předškolního věku cestou, která ho připravuje na život v kolektivu.⁶

Ve svém výtvarném projevu si malé dítě ještě neuvědomuje, že čáry, které po sobě zanechává tužka na papíře, mohou něco znázornit. Nechápe, že lze nakreslit něco, co vidíme v realitě. Svou malířskou neschopností se nijak netrápí, jednoduše „*čmárá*“ a pak to nějak pojmenuje. Také kresba je pro dítě hrou a zároveň tím nejpřirozenějším vyjadřovacím prostředkem. Dítě kreslí tak samozřejmě, jak my dospělí mluvíme. Stejně rád jako s tužkou si předškolák hraje i s barvami, miluje nůžky a rád tvoří z plastelíny. Ve výtvarném projevu je rozeným realistou.⁷

Dětská kresba je ukazatelem jak grafomotorických schopností a vizuomotorické koordinace, tak i citového vnímání světa kolem sebe. Kresby dětí předškolního věku velice

⁶MIŠURCOVÁ, V. a kol., Hra a hračka v životě dítěte. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1989, 14-112-89 str. 73-75

⁷ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2006, ISBN 80-7367-124-7 str. 129

nápadně odrážejí jeho rodinné prostředí a citové zázemí. V kresebném projevu dítě obvykle postupuje od jednoduchého schematického načrtnutí ke stále dokonalejšímu ztvárnění, zdůraznění detailu a významných prvků až k bohaté syntetizující kresbě. Kresba má pro dítě i velký výchovný význam, zejména v navazování kontaktu a spolupráce. Dítě do kresby nikdy nenutíme, snažíme se v něm vyvolat potřebu této činnosti. Kresba a grafomotorické hry stimulují dítě také k experimentování s barvou. Děti předškolního věku velice silně vnímají barvy, ve vlastním kresebném projevu však využívají jen základní barvy, které kladou ve výrazných kontrastech. Oblíbená je červená, žlutá, modrá a zelená. Šestileté dítě obvykle volí barvy, které symbolizují nějakou vlastnost kresleného předmětu. Kresebný projev šestiletého dítěte odpovídá jak jeho motorickým dovednostem, tak i mentální a citové vyspělosti. Dítě láká jasnost barev, jejich kontrast, proto je rádo uplatňuje jako symbolický prvek. Dětská kresba proto vypovídá mnoho o radosti, trápení a o prožitcích světa, ve kterém dítě žije.⁸

Pro dítě je pochvala formou odměny. U dítěte předškolního věku se ke slovu dostává vědomí odpovědnosti a tím se projevuje i svědomí. Dítě si už je dobře vědomo, co je jeho povinností, také co má a nemá dělat a proč. Vývoj dětského svědomí můžeme podporovat tím, že budeme odměňovat žádoucí chování projevy lásky, pochvalou a poskytovat dítěti identifikační model, tj. budeme dítěti dávat příležitost, aby bylo svědkem našeho vlastního mravního jednání i rozhodování. Tím dítě nejen efektivně učíme, ale i vychováváme. Poskytneme-li dítěti pozitivní atmosféru, založenou na porozumění, bezpodmínečném přijetí a empatickém naslouchání, vytvoříme mu tím základní podmínky pro správný rozvoj.⁹

⁸LISÁ, L., KŇOURKOVÁ, M., Vývoj dítěte a jeho úskalí. Praha: AVICENUM, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1986, 08-084-86, str. 177-183

⁹Gardošová, J., DUJKOVÁ, L. a kol. Vzdělávací program Začít spolu. Praha: Portál, s. r. o., 2003, str. 11

2 Cíl bakalářské práce

Děti se rodí jako velice vnímavé, rychle se učící bytosti. Velmi záleží na dobré a vhodné výchově, která pomůže jejich schopnosti plně rozvinout. Je třeba dát možnost dítěti rozvinout plně celý jejich potenciál - celou osobnost. K tomu stačí být správným příkladem a harmonicky žít podle svých představ. Musíme ovšem také porozumět všemu, co naše děti cítí a prožívají. Dětem bychom měli umět naslouchat, pochopit jejich pocity, vnímat a respektovat jejich jedinečnost. Pouze dobrá výchova je základem k rozvoji osobnosti. K tomu je zapotřebí s dětmi komunikovat a přesvědčit se, že nám děti rozumí. Cílem výchovného působení je naučit děti samostatnosti a odpovědnosti k řešení problémů. Děti bychom měli dostatečně chválit, oceňovat jejich úspěchy společnými projevy radosti, čímž podpoříme jejich zdravé sebevědomí a podnítkem jejich zájem spolupracovat. To vše je důležitým předpokladem připravit tvořivé, kreativní a vynalézavé děti k dalšímu vzdělávání. Jen dítě spokojené s pocitem bezpečí je schopno zdravého rozvoje a efektivního učení.

Tvořivost je v dnešním světě jedna z nejdůležitějších schopností pro lepší prosazení v životě. Kreativní myšlení umožňuje pružně se přizpůsobovat novým podmínkám a umožňuje rozmanité a zábavné trávení času. Malé děti jsou mimořádně nápadité a tuto dovednost je třeba podporovat a rozvíjet také během všech činností v mateřské škole a všude tam, kde tráví děti čas.¹⁰

Tvořivost znamená schopnost vytvářet nové, neobvyklé, originální způsoby řešení. Tvořivost je dána každému z nás, její míra se může měnit. Lze ji trénovat a rozvíjet cílenými úkoly, což má u dětí velký význam právě proto, že osobnost dítěte se teprve utváří a přitom je třeba pomáhat.

Hlavním cílem rozvoje technické tvořivosti dětí v předškolním věku je rozvíjet v dítěti citlivost, představivost, fantazii, senzibilitu a empatii.

U dětí je potřeba rozvíjet *explorační schopnosti* - zkoumáním různých materiálů a hravým tvořením, *sociální myšlení* - prací ve skupině, *ekologické myšlení* - budováním

¹⁰FICHOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E. Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí. Praha: Portál, s. r. o., 2007, str.5

a rozvíjením vztahu k přírodě, využitím přírodních materiálů při tvořivých činnostech. K naplnění tohoto cíle je potřeba splnit dílčí cíle.

Dílčí cíle

- charakterizovat dítě předškolního věku
- navrhnout vhodný způsob rozvoje technické tvořivosti dítěte v předškolním věku
- v praktické části vytvořit návrh vhodných námětů pro praktické činnosti dětí, rozvíjejících jejich tvořivost

3 Charakteristika dítěte předškolního věku

V širokém slova smyslu lze jako „*předškolní věk*“ označit celé období od narození až do vstupu do školy. V užším slova smyslu je předškolní období „*věkem mateřské školy*“, kdy rodinná výchova stále zůstává základem, na kterém mateřská škola dále účelně staví a napomáhá dítěti k jeho dalšímu rozvoji.

Pokud dítě chápeme jako individualitu a přistupujeme k němu s láskou a pochopením, vytváříme mu vhodné prostředí pro jeho fyzický a psychický vývoj. Rozvojem jeho zdravého sebevědomí, samostatnosti, ohleduplnosti a tvořivosti dochází k rozvoji osobnosti dítěte. K předním rysům osobnosti patří její charakter a temperament. Charakterové vlastnosti osobnosti se dají formovat výchovným působením a společenskými vlivy, temperament chápeme jako celkové citové ladění jedince, se kterým se rodíme. Temperament se během života u jedince vyvíjí. Dětský temperament bývá převážně extravertní. Základním temperamentovým rysem dětství je živost. Jsou děti neposedné a hlučné, ale také tiché a klidné. Jedni jsou stále plni nápadů a s lehkostí komunikují, jiní stojí opodál a mlčky pozorují dění kolem. Temperament dítěte určuje i jeho úlohu při osvojování rolí ve skupině. Některé děti získávají zvláštní oblibu spoluhráčů, jiné mají tendenci poroučet druhým a ti se jim naopak podřizují. K určování vedení ve skupině si pak někteří pomáhají hrubou silou, jiní „*diplomaticky*“ volí šikovnou taktiku. Zvyšuje se soupeřivost mezi dětmi. Nejvýznamnější osvojování rolí v období předškolního věku vidíme v diferenciaci role „*mužské*“ a „*ženské*“ výběrem hraček, her i oblečení.

V pedagogické psychologii se uvádějí tři temperamentní typy dětí. První typ, „*bezproblémové dítě*“ má vesměs pozitivní náladu, vstřícně reaguje a snaží se o kontakt s novými lidmi, dobře se přizpůsobuje novým situacím a požadavkům, přiměřeně reaguje na podněty, lze předvídat jeho reakce, chování a nálady. Druhý typ, „*problémové dítě*“ je negativního ladění nebo střídání nálad, bázlivé, úzkostné s nedůvěrou ke změnám, k novým situacím a osobám, na podněty reaguje neadekvátně, nelze předvídat jeho reakce, nálady a chování. Jako třetí typ je uváděno „*pomalou se aktivizující dítě*“ . Jeho temperamentové charakteristiky se vyznačují malou počáteční aktivitou, nedůvěrou k novým podnětům a

změnám k jeho okolí, dítě má pozvolnou schopnost adaptace na měnící se požadavky okolí, vyžadující značnou trpělivost. Intenzita jeho reakcí je nízká, nálady labilní, dítě vyžaduje neustálé povzbuzování a stimulaci ze strany okolí. V pedagogickém procesu mají temperamentové vlastnosti důležitou úlohu. Zejména v souvislosti se zaškolením, to znamená při přechodu z MŠ na ZŠ, kdy se dítě adaptuje na školní podmínky.¹¹

Ve vývoji základních schopností a dovedností dochází u dítěte předškolního věku k významným změnám, ovlivňujícím postavení dítěte ve společnosti vrstevníků a podstatným pro další vývoj soběstačnosti dítěte. Dítě cvičí svou zručnost i v mnohých hrách s pískem, s kostkami, s plastelínou a zejména ovšem při kresbě, kde se uplatní rychlý růst jeho rozumového pochopení světa. Motorický vývoj dítěte předškolního věku se stále zdokonaluje, zlepšuje se jeho pohybová koordinace, hbitost a elegance pohybů. Tříleté dítě ovládá už pohyby rukou natolik, že mu nedělá obtíže napodobit různý směr čáry: zvládne tedy nápodobu vertikální, horizontální i kruhové čáry, třeba jenom podle předlohy. Ve čtvrtém roce zvládne i kresbu křížku, v pátém roce je schopno napodobit čtverec a asi v šestém trojúhelník. Současně roste i jeho schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu. Pokud se o to pokouší tříleté dítě, obvykle něco načmárá a dodatečně pojmenuje, i když výtvar se znázorněnému předmětu vůbec nepodobá. Čtyřleté dítě již podá realističtější obrazy, zatím jen v nejhrubších obrysech. Kresba pětiletého dítěte však odpovídá již předem stanovené představě, je již mnohem detailnější a také prokazuje lepší motorickou koordinaci. Naproti tomu výtvar šestiletého dítěte, zralého pro školu, je už po všech stránkách vyspělejší.

Také řeč se během předškolního období značně zdokonalí, vymizí „*dětská patlavost*“ a postupně se zvětšuje obsah i složitost větných promluv. Roste i zájem o mluvenou řeč, děti mají rády krátké povídky a vydrží delší dobu naslouchat i v menších skupinkách. Dítě předškolního věku začíná užívat řeči k regulaci svého chování. Z hlediska kognitivního dítě začíná uvažovat v pojmech, vystihujících podstatné podrobnosti.¹²

¹¹KUSÁK, P., DAŘÍLEK, P., Pedagogická psychologie- část A. Olomouc: UP v Olomouci, 1998, str171-172

¹²LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 1998, str. 84-85

- Jaké jsou děti do tří let?

Pro malé dítě jsou charakteristické první čmáranice. Dítě zpočátku na pastelku dosti tlačí, brzy však tužku odlehčí, občas zvedne a tak křivky kombinuje s tečkami a čarami. První dětské obrázky jsou ve smyslu radosti z tvoření. Preferuje velké plochy, často ozdobí stěnu nebo různé části nábytku.

Stejně rádo si hraje s hlinou a plastelínou, mačká je v ruce, později modelínu válí a krájí. Nemá ještě v úmyslu tvořit něco určitého, ale moc se mu líbí kontakt s tvárnou hmotou. Barvičky nanáší raději prsty než štětcem, zpočátku preferuje jednu barvu, později chce mít možnost vybrat si z mnoha barev. Největší odměnou je pro něj vystavení výtvoru.¹³

- Děti tříleté až čtyřleté je potřeba seznámit s materiály, které budou ve výtvarných činnostech používat, nechat je s nimi manipulovat, pohrát si a hmatem si je prakticky ověřovat.

K těmto materiálům patří papír, pastelky, měkké tužky, křídly, modelovací hlína, štětec, barva. První výtvarné pokusy malých dětí končí hrou a výtvarný materiál je hračkou. Jde o normální vývoj, kdy se dítě živelně zmocňuje všeho, co dostane do rukou. Zpočátku je tvoření spojeno s přemírou pohybů nejen rukou, ale i obličejem, dítě si také povídá, šeptá, brouká - činnost je vnímána všemi smysly. Modelování pomáhá ujasňovat a zpřesňovat dětské představy a jejich plastické ztvárnění. Výrazně se zde uplatňuje motorická stránka a vztah dítěte k zvládané hmotě. Stejně účinně se pěstuje senzomotorický výcvik zapojováním větších svalových oblastí i drobných svalů. Děti v tomto věku jsou schopny pracovat s velkou trpělivostí a pozorným soustředěním, např. z většího kusu hlíny odštipovat prsty drobné kousíčky a dávat je na hromádku.

- Děti čtyřleté až pětileté už nedělají tak rychlé pokroky během roku, jako děti předchozí. Jejich výtvary jsou propracovanější, barevnější a vynikají zvláštní životností. Charakteristické pro kresbu jsou rozkolísanost, sklon kresby, nejistota v tazích. Při malování barvami jsou tyto děti odvážnější a bezprostřednější. Při modelování se děti

¹³EINONOVÁ, D. Naše dítě Rozvoj osobnosti. Praha: Fragment, s. r. o., 2007, str.78-81

učí spojovat jednotlivé části jednoduchých předmětů, uhlazovat, vytahovat z jednoho kusu.

- Děti pětileté a starší již mají dostatek zkušeností a dovedností. Dětem je potřeba dávat dostatek podnětů pro získání představy, pomáhat rozvíjet fantazii a cvičit jejich zrakovou paměť. Děti je potřeba vést tak, aby se probouzely a rozvíjely jejich tvořivé a výtvarné schopnosti. Děti předškolního věku projevují neobyčejný smysl pro symetrii.

Také modelování se nejstarším dětem daří, při posuzování svých výtvorů jsou mnohem kritičtější než při kreslení a malování. Děti často vymodelovaný předmět i několikrát předělávají, dochází i opakování a procvičování a k většímu soustředění. Výsledkem je zdařilejší podoba skutečnosti se všemi rysy dětské tvořivosti.¹⁴

3.1 Estetická výchova v životě dětí

Estetickou výchovou předškolních dětí pěstujeme v dětech vkus, probouzíme u nich cit pro krásu a půvab a vedeme je k chápání uměleckého díla. Estetická výchova má pro všestranný rozvoj osobnosti velký význam. Učí nás pozastavit se nad krásou, která nás obklopuje a kterou vnímáme všemi smysly. Zrakem - obrazy, sochy, stavby, knihy. Sluchem - zpěv a hudba s kouzelnými hudebními nástroji, zrakem i sluchem - divadelní představení. Krása všeho je v prostotě. Děti jsou prosté a citlivé. Často si oblíbí hračku, která je z pohledu dospělých ošklivá, ale pro ně je krásná. Estetickovýchovným působením je potřeba dětem popisovat krásy všude kolem, zdůrazňovat barvy, vůně, trpělivě se rozhlížet a vnímat maličkosti. Velký význam má děti obklopotvat vkusným prostředím a vést je tak přirozenou cestou k tomu, aby se krása stala jejich životní potřebou.¹⁵

Předškolní věk je počátkem estetické výchovy. Smysl pro krásu a půvab je potřeba v dítěti rozvíjet komplexně, v souvislosti s životem, přírodou a děním kolem. V tomto věku

¹⁴RAZÁKOVÁ, D. Kreslíme, malujeme, modelujeme. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1974, str.57-98

¹⁵RAZÁKOVÁ, D. Kreslíme, malujeme, modelujeme. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1974, str.107-109

nelze ještě hovořit o estetické výchově v celém rozsahu. Rozvíjíme v dětech poznání, pozorováním přírody, vnímáním její krásy, rozmanitosti a odlišností probouzíme navozením citového prožitku v dětech skutečný zájem.

Estetická výchova dětí má dvě složky: receptivní (jde o utváření poměru ke kráse přírodní a umělecké, o výchovu vkusu) a aktivní (projev dítěte v konkrétní činnosti). Obě složky estetické výchovy dětí se prolínají ve vzájemné souvislosti, kde jedna působí na druhou.

Při malování, modelování či jiném výtvarném tvoření je při soustředěné práci zapojena úloha smyslu, rozumu a rukou. Dítě je tímto vedeno k samostatnosti v práci, k pocitu pracovní odpovědnosti a zdravé soutěživosti. Výchova k tvořivosti je taková, kdy dítě při výtvarné práci využívá své představivosti, fantazie a nashromážděných poznatků a je přitom plně zaujaté svou prací.¹⁶

3.2 Motorický vývoj dítěte předškolního věku

Předškolní období je charakterizováno rozvojem pohybové aktivity a intenzitou citového a smyslového vnímání. Hans Selye to vystihuje výrokem: „*Jen si všimněte očí dítěte, jež zpozorovalo něco neobvyklého, něco, co ještě nevidělo*”.

3.2.1 Hrubá motorika

V předškolním věku se u dítěte zdokonaluje a roste kvalita pohybové koordinace, dochází k harmonizaci celkové pohyblivosti. Dítě je hbitější, pohyby jsou ladnější, plynulejší, přesnější, dokáže velmi dobře pozorovat a napodobovat sportovní aktivity. Dítě se začíná učit lyžovat, jezdit na kole, plavat, čímž získává cílené pohybové dovednosti. Motorický vývoj souvisí s celkovou aktivitou dítěte mezi třetím a šestým rokem. Je důležité, abychom nabídli dítěti vhodné podmínky a možnosti pro rozvoj motorických schopností a dovedností. Vedle pohybových schopností jsou to i schopnosti plné sebeobsluhy.

¹⁶UŽDIL, J., Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1966, 16-073-66, str. 8

3.2.2 Jemná motorika

V předškolním věku dítěte dochází i k rozvoji jemné motoriky. Dítě si rádo hraje s různými materiály - plastelínou, kamínky, knoflíky, kostkami, látkou, korálky. Dítě rádo napodobuje a objevuje různé tvary, zvláště se zapojením hmatu - plastelína, modelína. Příznačná je jemná motorická zručnost a manipulace, v kresbě se projevuje vyspělá senzomotorika.

S rozvojem jemné motoriky souvisí rozvoj kresby. Od spontánního čarání (kolem dvou let), kdy je čára či „kolečko“ mnohoznačné a často dítětem popisováno pokaždé jinak, až ke schopnosti dobře napodobit základní tvary a spontánně malovat postavu člověka, nejprve v podobě hlavonožce. Aktuálně se objevují názory, že ztvárnění postavy člověka jako hlavonožce odpovídá úhlu vidění světa tříletým dítětem které skutečně z osob ho obklopujících vnímá detailně nohy, které jsou ve výšce jeho očí, a obličeje či hlavy, které se k němu sklánějí.¹⁷ Výtvarné projevy předškoláka jsou povětšinou velmi kreativní. Vytvořením vhodných podmínek v mateřské škole, jako jsou pracovní prostor, různé vhodné materiály a především dostatek podnětů, můžeme v dětech podporovat a rozvíjet spontánní umělecké vyjadřování.

3.2.3 Dovednosti dítěte předškolního věku

Kreslení a malování tvoří přirozený základ dětského zobrazení světa, nejsou to však zdaleka jediné techniky, kterými se dítě může vyjádřit. Jsou tu i jiné, které dovolí líp se vypořádat s plochou, postupovat s větší uvážeností nebo hravostí. Nejblíže malbě stojí vytrhávání z barevného nebo potištěného papíru. Charakteristické tvary jde vytrhávat v celku (koruna stromu, oblak, střecha domu), jiné tvary lze sestavovat z menších útržků. Na přesnosti obrysu tu mnoho nezáleží, protože potřebný tvar lze dokreslit nebo domalovat. Menší děti se zpočátku lepidlem zapatlají, větší však brzy dosahují úspěchu. Lepí se škrobem, arabskou gumou, moukou, zbytečná jsou tu syntetická lepidla. Někdy přilepený tvar „vlaje“ nedrží celou plochou, jindy se útržky, z nichž je „koláž“ sestavena, šupinovitě překrývají.

To, co tvoří jádro mozaiky, „kladení v ploše“ je pro děti vždy zajímavé. Klást lze

¹⁷MERTIN, V., GILLNEROVÁ, I. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, s. r. o. 2010, str. 14

vše: kameny, dřeva, kousky papíru, úlomky věcí, částechy přírodních tvarů. Tvary mohou být buď všechny stejného druhu (javorové nažky) nebo různě kombinovány (knoflíky, zápalky, nepravidelné odřezky dřevěných dých). Není nutno nalepovat předměty na podložku, „klást“ lze i venku, na písku. Děti mají rády i techniky nejrůznějších otisků a prútisků. K otiskům se hodí seříznutý brambor, do něhož lze snadno vydlabat „razítko“ a tisknout hustou vodovou barvou na papír, textilní barvou pak děti můžou ozdobit prostírání, tričko, šatičky na panenku. Známý pokus s penízkiem, jež podložíme pod list papíru a nad jehož reliéfem přejíždíme pak neořezaným koncem tužky, je jakýmsi prútiskem (frotáží), který lze provádět i s jinými předměty, majícími charakteristický povrch. Symetrické otisky barevné kaňky (přeložením papíru podle osy) baví děti rovněž, zejména však vyzývají k doplňování kresbou či barvou; nejsou to jen hříčky, dětská tvořivost jich jako východisko používá velmi ráda. Nic nebrání tomu, aby se děti pokusily pomalovat přírodní nebo umělé předměty, kameny, sádrové odlitky, skleněné nebo keramické nádobky. Objevování krásných a zajímavých přírodních tvarů se u dítěte spojuje se sbíráním kamínků, šnečích ulit, kaštanů a jiných lákavých věcí. Do takového sběratelství se už promítá dětská schopnost ocenit krásný ojedinělý tvar, která časem může vyústit ve snahu vytvořit si osobité prostředí pro vlastní život.¹⁸

¹⁸UŽDIL, J., Čáry, klikyháky, paňáci a auta. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1980, str.114-116

4 Výchova a vzdělání

Cílem předškolního vzdělávání je v úzké vazbě na rodinnou výchovu zajistit dítěti dostatek podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Čas prožitý v mateřské škole má být pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých základů do života. Úkolem předškolního vzdělávání je rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení.

Významné místo v předškolním vzdělávání má i tzv. situační učení, které se odvíjí od situací, jejichž prostřednictvím jsou dětem poskytovány praktické ukázky z každodenního života. V procesu učení nelze opomíjet spontánní sociální učení založené na principu přirozené nápodoby. Záleží na zvážení učitele, zda bude pracovat se všemi dětmi společně, ve skupinkách nebo individuálně. Pozitivní přínos má zejména práce skupinová, kdy se zvyšuje aktivita jednotlivých dětí, zapojují se i děti méně aktivnější, děti mezi sebou přirozeně komunikují, zvyšuje se jejich zájem o společné řešení úkolu, sebevědomí a samostatnost. Současná mateřská škola zajišťuje vyváženost řízených a spontánních činností.

19

4.1 Výchova k tvořivosti ve Školním vzdělávacím programu

Požadavek výchovy k tvořivosti je uváděn na všech úrovních Rámcového vzdělávacího programu, ať už se jedná o cíle, k nimž základní vzdělávání směřuje, o zásady stanovené pro tvorbu ŠVP, o klíčové kompetence, i o průřezová témata a jednotlivé vzdělávací oblasti a obory.

- Zásady stanovené pro tvorbu ŠVP: „*je zpracován tak, aby umožňovat učitelům rozvíjet tvořivý styl práce*”.
- Cíle základního vzdělávání: „*podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů*”.
- Materiální podmínky školy: „*mají podporovat aktivity a tvořivost žáků*”.

¹⁹ŠMELOVÁ, E. , NELEŠOVSKÁ, A., Učitel mateřské školy v reflexi současných proměn. 1. vyd. Olomouc: UP Olomouc, 2009, ISBN 978-80-244-2272-5 str. 32

- Kompetence občanská: „*mysl pro kulturu a tvořivost*”.
- Osobnostní rozvoj: „*Kreativita - cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti „dotahovat” nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích*”.
- Výchova k myšlení v globálních souvislostech: „*podpora kritického myšlení a tvořivosti*” - „*výchova budoucích evropských občanů jako zodpovědných a tvořivých osobností, v dospělosti schopných mobility a flexibility v občanské a pracovní sféře i v osobním životě*”.
- Enviromentální výchova: „*podpora tvořivosti a vstřícnosti ve vztahu k prostředí*”.
- Jazyk a jazyková komunikace: „*postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu*”.
- Informační a komunikační technologie: „*tvořivé využívání softwarových a hardwarových prostředků při prezentaci výsledků své práce*”.
- Umění a kultura: „*uvědomování si sebe samotného jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života*”; „*zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům i vztahům v mnohotvárném světě*”.
- Uplatnění tvořivosti je také nezbytným předpokladem naplnění dalších klíčových kompetencí, jako jsou kompetence k učení, kompetence k řešení problémů a kompetence komunikativní, přestože to v nich není jmenovitě uvedeno.
- Podpora rozvoje tvořivého myšlení a tvořivé činnosti žáků je klíčovou metodou inovací výchovných a vzdělávacích strategií.

*Výchova k tvořivosti má prostupovat celým procesem základního vzdělávání.*²⁰

4.2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je kurikulární dokument, který slouží k zajištění zdravého rozvoje a prospívání každého dítěte, jeho učení, socializace i společenské kultivace. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku a představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů i jejich

²⁰ VANČÁT, J. Tvořivost v Rámcovém vzdělávacím programu. Praha: Vydavatelství MAC spol. s r. o. , 2007 str. 5

uskutečňování. Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a zajistit dítěti podnětné prostředí k jeho aktivnímu rozvoji a učení.

Záměrem je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby ke konci předškolního období bylo jedinečnou a samostatnou osobností, schopnou zvládat takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají.

Ústřední pozici v rámcových vzdělávacích programech mají klíčové kompetence, obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Dobré a dostatečné základy klíčových kompetencí, položené v předškolním věku, mohou do značné míry příznivě ovlivnit další rozvoj a vzdělání dítěte. V předškolním vzdělávání jsou za klíčové považovány kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální a v neposlední řadě kompetence činností a občanské. Úroveň uvedených kompetencí vyjadřuje ve své podstatě to, čím může mateřská škola přispět k výbavě dítěte pro celoživotní učení před zahájením povinného školního vzdělávání.²¹

Uvedením Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v platnost (2004), se mateřské školy staly oficiálně součástí vzdělávacího systému a mají svůj vzdělávací program stejně jako další jednotlivé stupně škol. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je zpracován tak, aby byl vytvořen neopomenutelný základ směru a rozsahu vzdělání dětí předškolního věku a stanoveny základní principy pro práci s dětmi při rozvíjení jejich schopností, dovedností a poznatků.²²

Hlavními principy vzdělávací práce s předškolními dětmi jsou:

- Přijmout vývojová specifika dětí předškolního věku a z nich především vycházet v nabídce obsahu práce, vhodnosti metod a organizace.
- Respektovat individuální možnosti a potřeby dítěte a umožnit mu kvalitní rozvoj a vzdělávání.

²¹SMOLÍKOVÁ, K. a kol., Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vyd., Praha: TAU-RIS, 2005, 48s. ISBN 80-87000-00-5 str.5-11

²²KOŤÁTKOVÁ, S., Dítě a mateřská škola. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008, str. 129-138

- Zaměřovat se na kvalitu předškolního vzdělávání v té míře, aby děti postupně nabývaly a zkvalitňovaly své schopnosti, dovednosti a vytvořily si základy klíčových kompetencí směřujících k učení, řešení problémů, komunikaci, ke kvalitě vzájemných vztahů, seberealizaci a přijetí základních občanských pravidel.
- Zajistit všem dětem, tedy i těm, které navštěvují mateřské školy s různými programy, odpovídající a srovnatelný pedagogický účinek vzdělávací práce.
- Dát prostor mateřským školám zvolit si a využívat různých forem práce, metod a regionálních podmínek pro vzdělávání dětí.

Předškolní vzdělávání by mělo nabízet:

- Vstřícné a podnětné prostředí s vhodným přístupem k individuálním popř. specifickým potřebám dítěte.
- Dobré podmínky ke společnému soužití dětí bez ohledu na jejich rozdílné schopnosti a učební předpoklady a využít těchto rozdílností k vytváření takových kvalit, jako jsou pomoc, vzájemné učení, tolerance a porozumění druhým.
- Vzdělávání prostřednictvím ucelenějších témat, která jsou zpracována v propojených blocích, v nichž lze přirozeně chápat souvislosti.
- Metody, které děti aktivizují, jsou založeny na činnostech, podporují v nich zájem a radost z poznávání a učení - metody prožitkové, pokusy a experimenty.
- Prostor pro činnosti a spontánní seberealizaci, kde se uplatňují individuální zájmy, talenty a originalita dětského chápání světa, cit a prostor pro vlastní tempo.
- Volnost a spontaneitu, které posouvají dítě v jeho rozvoji a podporují jeho aktivní účast.
- Dostatek situací pro sociální učení a nabývání sociálních dovedností.

Vzdělávací okruhy obsahují pět základních, vzájemně propojených oblastí: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika - tyto dva okruhy ošetřují specifikum myšlení a vnímání předškolního dítěte, které spočívá v zaměření na sebe a chápání světa přes své potřeby, požadavky a prožitky. Další tři okruhy: Dítě a ten druhý, Dítě a společnost a Dítě a svět vedou dítě od sebe k druhým tak, jak i samo přirozeně směřuje, a k přijetí sebe jako součásti širšího společenství.

Zaměření vzdělávací nabídky učitele v jednotlivých oblastech na rozvoj technické tvořivosti:

- Dítě a jeho tělo:

Naplňuje potřeby fyziologického rozvoje dětského organismu , vede k správnému rozvoji tělesných a pohybových funkcí. Zaměřuje se na konstruktivní a grafické činnosti, vedoucí ke zlepšování koordinace hrubé i jemné motoriky a k poznávání předmětů, materiálů, pomůcek, nástrojů - podpora jejich používání a činnosti s nimi.

- Dítě a jeho psychika:

Směřuje do oblasti psychologické, podporuje rozvoj vnímání, myšlení, soustředěnosti, paměti, citu, učení, tvořivosti a vůle. V okruhu poznávacích schopností, představivosti a fantazie, myšlenkových operací je technická tvořivost rozvíjena konkrétními činnostmi a experimenty s materiály podpořena hrami nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost, fantazii a nová řešení.

- Dítě a ten druhý:

Okruh zaměřený na podporu utváření vztahů k jiným dětem a dospělým, na posílení, kultivaci a zkvalitnění komunikace a dalších sociálních dovedností nabídkou společných výtvarných činností a kooperativních činnostech ve dvojicích a skupinách.

- Dítě a společnost:

Zaměřuje práci učitele na pomoc nacházet dítěti své místo v širší společnosti, osvojit si potřebné sociokulturní návyky a orientovat se v tradicích společnosti nabídkou výtvarných projektů, které umožňují dětem spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích. Dětem jsou nabídnuty praktické činnosti a hry vycházející z hlubšího poznání různých povolání, řemesel a jejich pracovního prostředí a předmětů, umožňující praktickou manipulaci a vyzkoušení některých pracovních pomůcek, nástrojů a úkonů.

- Dítě a svět:

Okruh zaměřený na enviromentální oblast a působení na dítě v kontextu elementárního povědomí o světě a jeho základním fungování, o vlivu člověka na životní prostředí. Přirozeným pozorováním blízkého prostředí a života v něm utvářet v dítěti základy pro

odpovědný vztah k nejbližšímu okolí a přírodě, jejímu poznání a ochraňování. Objevování a pokusy s různými materiály - přírodními, umělými - zjišťování jejich vlastností a možností využití.²³

²³SMOLÍKOVÁ, K. a kol., Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vyd., Praha: TAU-RIS, 2005, 48s. ISBN 80-87000-00-5 str.5-11

5 Technická výchova a její místo v životě dítěte předškolního věku

Výchovné působení mateřské školy zahrnuje řadu složek, jejichž cílem je nejen prohloubit dětské poznávání skutečnosti, ale i rozvíjet dětské schopnosti vyjadřovací a tvořivé.²⁴ Při vstupu do mateřské školy má dítě již ucelený systém poznatků o svém okolí, o vztazích mezi lidmi a věcmi a má tak vytvořený i osobitý vztah k předmětům, lidem, zvířatům.

Přitom se však dítě neomezuje jen na poznávání světa a vytváření citových vazeb k věcem a k lidem. Je aktivní, reaguje na své okolí řadou činností, typické jsou v tomto ohledu dětské hry. V nich se seznamuje s věcmi, ale zachází s nimi podle své představy a vůle. Od obecného charakteru hry s liší činnosti, při nichž dítě usiluje o hmotné vyjádření svých představ: kreslení, malování, modelování. Kultura těchto dětských činností patří do okruhu estetické výchovy.

Estetickou výchovou rozumíme takové působení na citovou, volní, rozumovou a mravní stránku dětské osobnosti, jehož cílem je trvalé ovlivnění vztahů k umělecké tvorbě i k estetickým podnětům, které přináší společenský a individuální život nebo styk s přírodou. Estetickou výchovou se má svobodně rozvinout vlastní esteticky tvořivá činnost dětí, především jejich projev výtvarný, hudební a slovesný, má se však zvýšit také ladnost tělesných akcí a uměřenost společenského chování.²⁵

Estetická výchova dětí má dvě podstatné složky: receptivní, kde jde o vytváření poměru ke kráse přírodní a umělecké, o výchovu vkusu a aktivní, v níž se dítě samo projevuje konkrétní činností. Obě složky se uplatňují ve vzájemné souvislosti, jedna působí na druhou.

Poněvadž při kreslení, malování a modelování lze dobrých výsledků dosáhnout jenom soustředěnou prací, v níž se sdružuje úloha smyslů, rozumu, ruky, navozuje tu výtvarná výchova přirozeným způsobem aktivní poměr k práci. Vede k samostatnosti v práci

²⁴UŽDIL, J. Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1966, str. 7

²⁵UŽDIL, J. Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1966, str. 7

a k pocitu pracovní odpovědnosti a zdravé soutěživosti, čímž přispívá k mravnímu růstu dětské osobnosti.

Vrcholným cílem výtvarných činností je výchova k tvořivosti. Využívá se rozličných materiálů a ustálených postupů, dítě řeší úlohu nově, po svém a přitom využívá své představivosti i předchozích poznatků. Hlavními znaky tvořivosti je účast celé osobnosti dítěte na dané práci, rozvíjející se zájem a prohloubení poznání, porozumění celému úkolu a hledání nových způsobů řešení. Znakem tvořivého zvládnutí úkolů je osobitý výraz, který snadno vyčteme z hotového výtvoru. ²⁶

Výchova tvořivých schopností podněcuje v dětech jejich vlastní potřebu nalézt výraz, vyjádřit se po svém, hledat a objevovat nové spojení věcí a jejich znaků. Dítě je při své práci plně zaujato svým výkonem, prožívá radost z průběhu práce, učí se být senzitivnější samo k sobě, stává se vnitřně svobodným. Objevuje nejen vlastnosti věcí, ale zároveň i své vlastní schopnosti.

Při výtvarných pracích se děti dostávají do důvěrného styku se hmotou, poznávají její charakteristické vlastnosti, učí se některé respektovat, jiné zmáhat a potlačovat, učí se „myslet v materiálu”. ²⁷

Výtvarná výchova si klade úkolu obecně vzdělávací. Patří mezi prostředky estetické výchovy, je však potřeba vidět její souvislost i s ostatními složkami výchovy. Její vlastní úkoly vrcholí ve výchově k tvořivosti, což souvisí se systematickým rozvojem schopností vnímat a pamatovat si tvary a barvy. Děti se seznamují i s výtvarným dílem a s ušlechtilou užitkovou tvorbou a osvojují si kladné kulturní návyky. Učí se citově prožívat krásno v přírodě, v umění i v životě. ²⁸

²⁶UŽDIL, J. Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1966, str.8

²⁷UŽDIL, J., Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1966, str.9

²⁸UŽDIL, J. Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1966, str.10

5.1 Podnětné prostředí

Kvalitu poskytovaného vzdělávání příznivě ovlivňuje prostředí, jež je přirozeným a nezbytným předpokladem realizace předškolního vzdělávání.

Podnětné prostředí je takové prostředí, které uvede do bdělosti celý nervový systém, které jej podněcuje, uspokojuje zvědavost, je schopné zodpovědět mnoho otázek.²⁹

V programu Začít spolu je prostor tříd a heren mateřské školy rozdělen na pracovní koutky, centra aktivit, které umožňují hru i tvůrčí práci jednotlivcům i skupině dětí. Centra aktivity pro rozvoj výtvarné a technické tvořivosti dětí jsou ateliér a dílna.

5.1.1 Ateliér

Výtvarné činnosti poskytují dětem radost, prožitek a uspokojení. Podporují u dětí především tvořivost, představivost, činorodost, zvědavost a rozvoj fantazie. Mají-li děti dostatek času, příležitosti a volnosti k experimentování a vyzkoušení nápadů, rozvinou v sobě vlohy, které v dospělosti uplatní ve svých profesích.

Výtvarný ateliér rozvíjí city dětí, dovoluje uvolnit citový přetlak, dodává pocit síly a uspokojení z dobře vykonaného díla. Rozvíjí u dětí jemnou motoriku, hmat, zrakovou percepci, podporuje koordinaci oko-ruka. Dává možnost pracovat ve skupině a střídat se, učí děti stát se o svěřený materiál, vede je k samostatnosti a soustředěnosti.³⁰

Činnosti, které děti mohou v ateliéru vykonávat:

- malovat na dané téma štětcem, houpičkou, starým zubním kartáčkem, prsty, experimentovat s barvami (míchání, otiskování, zapouštění)
- kreslit pastelkami, tužkou, fixy, křídou, rudkou, uhlem, špejlí máčenou do tuše, zmižikem do inkoustového podkladu
- modelovat z formely, hlíny, těsta
- vytvářet koláže z papíru, textilu a jiných materiálů
- zhotovovat prostorové výrobky z krabic, stužek, špejlí

²⁹GARDOŠOVÁ, J.,DUJKOVÁ, L. a kol. Vzdělávací program Začít spolu. Praha: Portál, s. r. o., 2003, str.33

³⁰GARDOŠOVÁ, J.,DUJKOVÁ, L. a kol. Vzdělávací program Začít spolu. Praha: Portál, s. r. o., 2003, str.37-38

- skládat z papírů, kašírování
- vystřihovat z různých materiálů

5.1.2 Dílna

V tomto pracovní-technicky zaměřeném centru aktivit mají děti možnost seznámit se a pracovat s různým materiálem a nástroji. Dílna je tzv. hlučné centrum a mělo by být umístěno co nejdál od center klidových. K základnímu vybavení dílny patří ponk, k dispozici mají děti kladívka, pilky, hřebíky, šroubky, šroubovák, svěrák, kleště a kombinačky, dráty, odřezky a prkýnka z měkkého dřeva, kusy polystyrenu, lepenky, krabice, korek, prázdné špulky, plastové lahve, lepidla, ochranné brýle, přilby, rukavice a různé předměty na opravu.

Děti se v dílně učí dosud neznámým technickým dovednostem, seznamují se s novými výtvarnými technikami, válením těsta, prací se skelným papírem, pozorováním pod mikroskopem.³¹

Činnosti, které děti mohou v dílně vykonávat:

- zatloukat hřebíky, řezat menší kousky z prkýnek
- zhotovovat různé předměty - krmítka pro ptáčky
- zhotovovat makety lodí, aut, letadel
- vytvářet doplňky k hrám v jiných centrech
- vytvářet prostorové stavbu z krabic - domy, zvířata
- opravovat pokažené a poškozené hračky (dřevěná autíčka, vláčky)
- zatloukáním hřebíků a navíjením provázků vytvářet obrázky
- tvořit ozdobné předměty z drátů
- využívat plastové lahve k výrobě přesýpacích hodin, váziček a květin
- tvořit imitace elektrických obvodů

³¹GARDOŠOVÁ, J.,DUJKOVÁ, L. a kol. Vzdělávací program Začít spolu. Praha: Portál, s. r. o., 2003, str.39-40

6 Technický materiál, pomůcky a nástroje

Malé děti se teprve učí samostatnosti a vytrvalosti napodobou dospělých i starších dětí. Děti kolem 2,5 roku nechtějí dělat pouze s hračkou, „jakoby totéž“ co rodiče, ale chtějí dělat doslova totéž se skutečným nádobím, nářadím. Napodobivost je základním mechanismem rozvoje dětské osobnosti, je to nejcharakterističtější způsob dětského poznávání. Jedná se o určitý druh spontánního, často zcela mimoděk probíhajícího učení. V dnešní moderní době již pouze učení napodobou zdaleka nestačí, je k tomu třeba celé řady výchovných prostředků. V průběhu ontogeneze mění napodobna svůj charakter: zatímco zprvu je převážně jen kopírováním vnějšího, stává se později asimilací vnitřního (postojů, názorů, přesvědčení atd. druhé osoby) s nabýváním zralé dospělosti. Napodobna ustupuje samostatné tvořivé aktivitě.

Základem pro podporu tvořivého myšlení je nehodnotit, ale povzbuzovat, nenutit ale nechat dítěti čas, až samo projeví zájem, ochotu a vůli zapojit se, dopřát dítěti pocit bezpečí, řešit úlohy s humorem, potěšením ze hry a jako hru pojímat všechny připravené úkoly a aktivity a v neposlední řadě dítě chválit i za projevenou snahu.³²

Co může být motivačním momentem?

- Humor, nadšení, radost, zábava
- Motivace zajímavým příběhem, zajímavými aktivitami - vyzkoušet něco neobvyklého
- Vzbuzení tajemna, očekávání
- Výzva: Dokážu to? Mám na to? Dokážu vyřešit tento úkol?
- Hecování : Jdi do toho...
- Motivace překvapením, hozením do situace
- Inspirace - atmosférou, obrazem, zvukem
- Podpora soutěživosti - losování

V mateřské škole má technická výchova převážně význam poznávací. Děti se při ní seznamují s rozličnými materiály - zkoumáním jejich vlastností, s pracovními nástroji - získáním

³²FICHNOVÁ, K., Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí. Praha: Portál, 2007, str. 7-8

patříčných dovedností a návyků a různými technikami zpracování, rozvíjející jejich tvořivost. Nenásilnou a hravou formou tak získávají řadu zkušeností, nezbytných pro běžný život.

Materiály vhodné pro technickou výchovu v mateřské škole

- Papír: kancelářský, barevný, křídový, kreslicí čtvrtky, balící , lepící, novinový, lepenka, letáky, kartony, krabičky, ruličky, proužky ze skartovacích, ubrousky, obaly na vajíčka.
- Textil: provázky, zbytky látek, plátno, filc, gáza, klobouková gumička, plyšové drátky.
- Přírodní materiál: lýko, proutí, semínka, dřívka, kámen, kůra, korek, sláma, šustí, šípky, kaštany, šišky, bukvice, makovice, skořápky ořechů (vlašských, pistáciových), větvičky, peříčka, kůže, šnečí ulity, vyfouknuté vaječné skořápky, listí, sušené květy a plody, včelí plát
- Modelovací hmota: plastelína, modelína, sádra, fimo, samotvrdnoucí hmota, slané těsto, vypalovací modelovací hlína.
- Plasty: PET lahve, vršky z PET lahví, gumová pěna, plastová očička, knoflíky, CD nosiče.
- Kov:lobal, kovová fólie, hliníkové obaly (čajové svíčky,..), drátky mosazné, měděné, hliníkové, kovové vršky.
- Dřevěný materiál: opracované dřevěné odřezky (špalíky, kolečka, destičky), korálky, lékařské špachtle, špejle.
- Netradiční materiály: YTONG, kachle, keramické nádoby (květináče), tvarovaný polystyren (koule, polokoule, vajíčka, věnečky), montážní pěna.

6.1 Papír

Papír je nejčastějším materiálem, využívaným v mateřské škole k rozvoji motorických dovedností dětí. Díky jeho tvárnosti, ohebnosti a nenáročnosti při zpracování i malé děti zvládnou trhání, skládání, ohýbání, rýhování, lepení, vrstvení, mačkání a stříhání. Nevýhodou papíru je však malá odolnost proti vlhkosti, mechanickým silám, tukům a slunečnímu záření.

K oblíbeným činnostem dětí patří zapouštění do klovatiny, zmizíková technika, jednoduché mozaiky, koláže, muchláže, kašírování, lepení, výroba maket, přáníček, ozdob a jiné.

6.2 Textil

Z textilních materiálů děti tvoří nejraději koláže, zvláště v oblibě mají savovou metodu přes šablonu, potisk razítka, malování na textil, provázkové obrázky a razítka, škrobený motouz namotaný na nafouknutý balonek, výtvořiny z gázoviny, škrobené za studena.

6.3 Přírodní materiál

Z přírodních materiálů se s dětmi nejčastěji vytváří zvířátka z kaštanů, koláže ze semínek, výzdoba v souvislosti s tradicí (Velikonoce, Mikuláš, Vánoce), novější metodou je plstění ovčího rouna pomocí urychlovače.

6.4 Modelovací hmota

Modelování umožňuje dětem plasticky ztvárnit své představy, naplno využít fantazie. Děti při kontaktu s plastelínou a modelínou poznávají a využívají tvárnost hmoty, tvoření jim přináší spoustu radosti, malé děti rády modelínu rozválejí na plát a vykrajují z ní různé tvary, starší děti tvoří realistické postavičky zvířátek nebo zmenšeniny známých předmětů.

Tvoření ze slaneého těsta je oblíbené zvláště u starších dětí, protože výrobky jsou trvanlivější. Otisky do hlíny nebo odlitky ze sádry si děti dozdobují dle vlastní fantazie.

6.5 Plasty

Oblíbenou činností dívek je navlékání umělohmotných knoflíků, větších korálek k vytváření náramků a jiných ozdob, chlapci raději tvoří z plastových lahví rakety, lodě, auta. Společně děti mohou vytvářet mozaiky z různobarevných vršků z PET lahví. Plastové lahve jsou tvárné, snadno se stříhají, polepují a zdobí. Z mechové gumy lze vytvářet oblíbená razítka.

6.6 Kov

Malé děti výborně zvládají alobalovou techniku, kdy zmačkají větší kus alobalu, pošlapou jej a dotvarovávají dle fantazie dalším zmáčknutím do potřebných tvarů. Starší děti zvládají obrázky protlačováním do kovové folie. Drátkování, oplétání kamínků, navlékání drobných předmětů, rozvíjí jemnou motoriku a dovednosti dítěte předškolního věku.

6.7 Dřevo

Lepení, skládání, obrázek z lékařských špachtlí s ubrouskovou technikou, vrstvení, zdobení, malování. Dřevo je dětem příjemné na dotek.

6.8 Netradiční materiál

Zatloukání hřebíků do YTONGU, provlékání pásky různých barev mezi hřebíky a pomalování stavebního komponentu různými motivy je jeden z možných námětů pro skupinovou práci venku. Polystyrén dětem učaroval pro svoji lehkost a snadnost manipulace, možnost zdobení vpichováním, lepením, malováním a kombinací technik. Výroba postaviček z květináčů, ozdoba keramických kachlí ubrouskovou technikou, koláží. Jednoduché tvary nastříkané z montážní pěny (venku) lze vyplnit, dozdobit lepením, malováním, vpichováním dle fantazie dětí.

7 Bezpečnost práce

Děti velmi brzy začínají napodobovat činnosti dospělých. Role „opraváře“ je pro každého malého chlapce velkým lákadlem. Rodiče často z obav ze zranění dítěti neumožní pracovat s pracovním nářadím, děti jsou však velmi vynalézavé a šikovné. Je nutné však na tyto činnosti dohlížet a usměrňovat jejich průběh.

Pedagogický pracovník je povinen vykonávat nad dětmi náležitý dohled na základě zvláštních předpisů. Pravidla chování a jednání jsou v mateřské škole dětem vysvětlována srozumitelnou formou poučení, příkladem, vysvětlování, pomocí obrázků a piktogramů.

Přítom pedagog vychází z konkrétních podmínek a přihlíží zejména k vykonávané činnosti, věku dětí a možným rizikům. Nesmí dát dětem bez náležitého dohledu nůžky, štětce, tužky či jiné ostré a špičaté pomůcky, dále drobné korálky a stavebnicové tvary, které by si mohly děti strčit do nosu či ucha. S uvedenými pravidly jsou děti seznámeny jak začátku školního roku, tak i průběžně a nahodile při nenadálé situaci či problému.

Kromě bezpečnostních hledisek zajišťují pedagogičtí pracovníci při dohledu nad dětmi také výchovné působení, a to v zájmu předcházení škodám na zdraví, majetku a životním prostředí. Například k zatloukání hřebíku je vhodné dát dítěti dostatečně velký hřebík, který dobře udrží, zpočátku dřevěnou paličku a místo dřevěného špalku např. YTONG nebo polystyrén. Je vhodné poskytnout dětem co nejširší škálu pracovních pomůcek a nástrojů a přitom dbát na jejich vhodné a účelné použití. K ochraně např. při vrtání, řezání slouží ochranné brýle, rukavice, samozřejmě pak jsou pevné, uzavřené boty. Při práci je pro děti důležité dodržovat bezpečnou vzdálenost.

Mateřská škola má za úkol chránit a posilovat zdraví dětí a vytvářet jim k tomu bezpečné a podnětné prostředí. Při vzdělávání dětí dodržují pedagogičtí pracovníci pravidla a zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, které pro tuto oblast stanoví platná školská a pracovně právní legislativa.

8 Praktická část

- děti 3-4 roky

1. výroba tiskátek z mechové gumy
2. výroba knoflíků z modelovací hmoty FIMO
3. výroba sádrových odlitků a zdobení prstovými barvami

- děti 4-5 let

1. šneček z ulity a papíru
2. sněhulák z ponožky
3. myška z nosiče CD a želva z PET lahve

- děti 5-6 let

1. ovečka z odličovacích tamponů
2. stonožka z ovčího rouna
3. rozkvetlá větvička

8.1 Metodický list výrobku č. 1: Tiskátka z mechového papíru³³

³³KOHLOVÁ, M., *200 výtvarných činností*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 1996, ISBN 80-85282-90-9 Přel. Z Preschool Art

Věková kategorie	3+
Technika	Výrobky z netradičního materiálu, kombinace s přírodním materiálem - dřevo
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a společnost, Dítě a jeho psychika (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s drobným materiálem
Téma	Výroba tiskátek
Forma výuky	Individuální, skupinová (děti si půjčují pomůcky, střídají se, pracují u stolečku po čtyřech)
Kompetence	Kompetence k učení, komunikativní
Časová dotace	30 minut
Pracovní operace	obrušování, lepení
Materiál	Tvary z mechového papíru, dřívka, lepidlo Herkules
Pomůcky	Brusný (smirkový) papír jemný, štětec
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od tří let pro rozvoj jemné motoriky, vnímání tvarů, barev a rozdílných vlastností materiálů. Vyrobená tiskátka děti použijí k tisknutí na papír, textil, dřevo, kámen, plast

8.2 Metodický list výrobku č. 2: Výroba knoflíků z modelovací hmoty FIMO³⁴

³⁴MOLNÁROVÁ, M., *Modelujeme z Fimo hmoty*. 1.vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2006., ISBN 80-251-1051-6

Věková kategorie	3+
Technika	Výrobky z modelovací hmoty, tvrdnoucí pečením
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a společnost (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s drobným materiálem
Téma	Výroba knoflíků z FIMO hmoty
Forma výuky	Individuální, skupinová (při válení hmoty, vykrajování, děti se střídají, půjčují si pomůcky)
Kompetence	Kompetence komunikativní, k učení
Časová dotace	30 minut (+ 20 minut pečení)
Pracovní operace	modelování, rozválení, vykrajování tvarů, propichování, pečení, navlékání
Materiál	FIMO hmota různé barvy, bužírka
Pomůcky	váleček, prkýnko, vykrajovátka, špejle, pečící plech, pečící papír, trouba na pečení
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od tří let pro rozvoj jemné motoriky, vnímání tvarů, barev. Z vlastnoručně vyrobených knoflíků si děti mohou vyrobit originální náramky, náhrdelníky, obměnou může být výroba korálek, broží, náušnic nebo modelování prostorové (zvířátka, kytičky, nádobíčko pro malé panenky, atd.)

8.3 Metodický list výrobku č. 3: Výroba a barvení sádrových odlitků³⁵

³⁵KOHOVÁ, M., *200 výtvarných činností*.1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 1996, ISBN 80-85282-90-9 Přel. Z Preschool Art

Věková kategorie	3+
Technika	Výroba odlitků ze sádry barvených prstovými barvami
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a společnost (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s drobným materiálem
Téma	Výroba a barvení sádrových odlitků
Forma výuky	Individuální, skupinová (různé tvary, druhy ovoce - děti se navzájem domlouvají a spolupracují)
Kompetence	Kompetence k učení
Časová dotace	2 x 25 minut (výroba, barvení)
Pracovní operace	míchání, odlévání, tvrdnutí, vyklápění odlitků z forem, barvení
Materiál	Modelářská sádra, voda, prstové barvy
Pomůcky	míchací mísa, vařečka, formy na odlitky (silikon, plast), naběračka, podložky, staré noviny, hadřík, vlhčené ubrousky
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od tří let pro rozvoj jemné motoriky, dovednosti, vnímání tvarů dotekem, barev, zkoumání vlastností sádry. Děti mohou do odlitků ponořit drátěné očko a vznikne tak ozdoba k zavěšení, můžeme použít jako koláž i jako názornou výukovou pomůcku

8.4 Metodický list výrobku č. 4: Šneček z ulity³⁶

³⁶KIRCHNEROVÁ, R., RUBEŠOVÁ, R. *Hravé tvoření pro malá stvoření*. 1.vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2009, ISBN 978-80- 7367-524-0

Věková kategorie	4+
Technika	Výrobky z přírodního materiálu v kombinaci s jinými materiály (papír, motouz, drátek, korálky)
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a svět (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s drobným materiálem
Téma	Výroba šnečků z ulity
Forma výuky	Individuální, skupinová (děti mohou ulity pomalovat barvičkami na sklo pomocí aplikátorů)
Kompetence	Kompetence k řešení problémů, k učení
Časová dotace	30 minut
Pracovní operace	stříhání, obtáčení motouzu drátkem, lepení
Materiál	prázdná šnečí ulita, hnědý tvrdý papír, včelařský drát, tenký motouz, korálky, lepidlo Herkules
Pomůcky	tužka, šablona, nůžky, tavná pistole, lepidlo do tavné pistole
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od čtyř let pro rozvoj jemné motoriky, dovedností, vnímání tvarů, barev, rozmanitostí materiálů a možnostmi jejich kombinací. Ulity velmi často paží k „pokladům“, které si děti nosí z vycházek do lesa a okolí. Všechny přírodní materiály si děti sbírají a společně vymýšlíme, na co by se daly použít.

8.5 Metodický list výrobku 5: Sněhulák z ponožky³⁷

³⁷KIRCHNEROVÁ, R., RUBEŠOVÁ, R. *Hravé tvoření pro malá stvoření*. 1.vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2009, ISBN 978-80- 7367-524-0

Věková kategorie	4+
Technika	Výrobky z textilního materiálu
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a společnost (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s textilem a drobným materiálem
Téma	Sněhulák z ponožky plněný rýží
Forma výuky	Individuální, skupinová (výpomoc dětí s plněním, přidržováním při zavazování, malování)
Kompetence	Kompetence k řešení problémů, komunikativní
Časová dotace	40 minut
Pracovní operace	plnění, vázání, zdobení
Materiál	bílá ponožka, rýže, červený korálek, fix na textil černý, barevný, pevná bavlnka (klobouková guma)
Pomůcky	kelímek, jehla a nit
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od čtyř let pro rozvoj jemné motoriky, dovedností, rozvoj tvořivosti. Vyroběný sněhulák může být vlastnoručně vyrobená hračka, dárek pro sourozence, rodiče nebo jako pěkná zimní dekorace.

8.6 Metodický list výrobku č. 6: Myška z CD, Želva z PET lahve³⁸³⁹

³⁸ULÍKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, B. *Kouzlení s cédečky*. 1. vyd. Brno: Computer Press a. s., 2007, ISBN 987-80-251-1474-2

³⁹KOHLOVÁ, M., *200 výtvarných činností*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 1996, ISBN 80-85282-90-9 Přel. Z Preschool Art

Věková kategorie	4+
Technika	Výrobky z plastů
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a společnost, Dítě a svět (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s netradičním materiálem
Téma	Výroba myšky z CD nosiče, želvy z PET lahve
Forma výuky	Individuální, skupinová (děti mohou pracovat ve skupinkách po třech - každá vyrábí jiný výrobek ze stejných materiálů)
Kompetence	Kompetence komunikativní, k řešení problému
Časová dotace	30 minut (na jednotlivý výrobek)
Pracovní operace	stříhání podle šablony, lepení, provlékání, řezání
Materiál myška, želva	nosič CD, mechový papír černý a růžový, chlupatý drátek, bužírka, očičko, lepidlo HERKULES tvrdý zelený papír, dno zelené PET lahve, korálek, očička
Pomůcky	tužka, šablona, nůžky, lepidlo, tavná pistole
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od čtyř let pro rozvoj jemné motoriky, dovedností, tvořivosti, vnímání tvarů, barev, možností využití zbytkových materiálů (poškozené CD nosiče, prázdné PET lahve) určených k recyklaci. Před vlastní prací si s dětmi povídáme o třídění zbytkového materiálu.

8.7 Metodický list výrobku č. 7: Ovečka z odličovacích tamponů⁴⁰⁴¹

⁴⁰DORANCE, S., *Co si dneska vytvoříme?* 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008, 184s. Přel. Z: Activités créatives á la maternelle. ISBN 978-80-7367-481-6

⁴¹<http://www.mimibazar.cz/navod.php?id=6357>

Věková kategorie	5+
Technika	Výrobky z netradičních materiálů, kombinace
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a společnost (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s drobným materiálem
Téma	Výroba ovečky z odličovacích tamponů
Forma výuky	Individuální (oddělování tamponů) skupinová (výroba ovečky - beránka)
Kompetence	Kompetence k řešení problémů
Časová dotace	40 minut
Pracovní operace	oddělování, stříhání, vpichování, vrstvení, lepení, namotávání
Materiál	polystyrenová polokoule, balení odličovacích tamponů, špendlíky s hlavičkou, růžový mechový papír, bílý chlupatý drátek, očička, lepidlo
Pomůcky	tavná pistole, tužka na motání drátku, šablona, černý fix, nůžky
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od pěti let pro rozvoj jemné motoriky, dovedností, tvořivosti. Při výrobě se děti setkají s několika typy materiálů, v konečné fázi je potřeba dopomoci nebo rady.

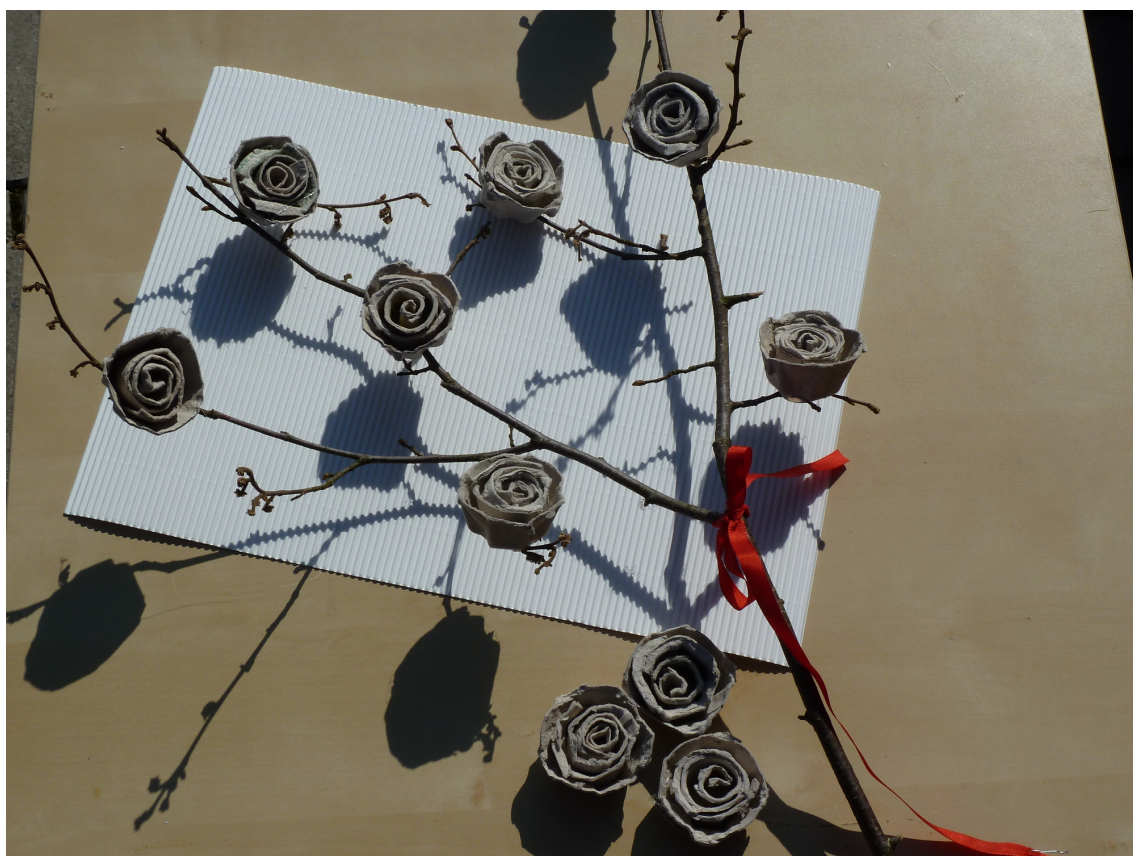
8.8 Metodický list výrobku č 8: Stonožka z ovčího rouna ⁴²

⁴²KIRCHNEROVÁ, R., RUBEŠOVÁ, R. *Hravé tvoření pro malá stvoření*. 1.vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2009, ISBN 978-80- 7367-524-0

Věková kategorie	5+
Technika	Plstění ovčího rouna - metoda mokrého plstění
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a společnost (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s přírodním materiálem
Téma	Výroba plstěných kuliček (stonožka, korále)
Forma výuky	Individuální (výroba kuličky), skupinová (stonožka)
Kompetence	Kompetence k řešení problémů
Časová dotace	2 x 30 minut
Pracovní operace	plstění, vrstvení kombinování
Materiál	ovčí rouno přírodní, ovčí rouno barvené, dřevěné korálky, očička
Pomůcky	zbytek staré záclony, fixační roztok Mega Filzer (k urychlení procesu plstění), tavná pistole, jehla, pevnější nit, nůžky
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od pěti let pro rozvoj jemné motoriky, dovedností, tvořivosti. Při práci se děti setkají s přírodním materiálem, který má široké spektrum využití k výrobě různých oděvních doplňků (dredíky na vlasové gumičky, taštičky, penály, peněženky, ozdoby na šály, dají se vyrobit zvířátka, panenky, kytičky,...)

8.9 Metodický list výrobku č. 9: Rozkvetlá větvíčka⁴³

⁴³PETRŽELA, Z., *Nové nápady pro starý papír*. 1. vyd., Praha: Portál, s. r. o., 2008, ISBN 978-80-7367-478-6

Věková kategorie	5+
Technika	Výrobky z papíru - recyklační materiál, kombinace s přírodním materiálem
Vzdělávací oblast	Dítě a jeho tělo, Dítě a společnost, Dítě a jeho psychika (RVP PV)
Tematický okruh	Práce s drobným materiálem
Téma	Výroba růžiček z papírových obalů na vajíčka
Forma výuky	Individuální (výroba růžičky) skupinová (zdobení větvičky růžičkami)
Kompetence	Kompetence k řešení problému
Časová dotace	40 minut
Pracovní operace	stříhání, stáčení, lepení,
Materiál	papírové obaly na vajíčka, lepidlo, větvička
Pomůcky	nůžky, tavná pistole, zařezávací nůž
Vlastní charakteristika výrobu	Výrobek je vhodný pro děti od pěti let pro rozvoj jemné motoriky, dovedností, tvořivosti. Při výrobě se děti setkají s možnostmi plastického tvoření tvarů (např. květiny). Dle fantazie dětí je možno květy malovat akrylovými, temperovými či prstovými barvami, zdobit se dají i glitrovými laky v aplikátorech. Práce je náročnější, někdy nutná dopomoc s výřezem jednotlivých „stojánků“ na vajíčka - okvěti růžičky.

9 Závěr

Do výtvorů děti promítají svoji představivost, vnímání i myšlení, jistou úlohu zaujímá i jejich momentální citové rozpoložení. Výtvarná činnost je pro dítě jednou z cest k sebepoznání a seberealizaci. Dítě se od malička učí poznávat věci kolem sebe základními smysly jako jsou chuť, sluch, hmat, zrak a čich. Proto je pro ně tolik důležité objevovat, zkoumat, třídit a utvářet.

Na estetické vnímání dítěte má především vliv prostředí, v němž žije a v němž je vychovááno. Prvotním lidským prostředím je sama příroda, která poskytuje dětem spoustu radostných podnětů. K vnímání této přírodní krásy je také potřeba vychovávat, vhodnou příležitostí jsou vycházky s dětmi. Snažíme se, aby si děti všímaly barevností, zvláštností, odlišností. Vybízíme je otázkami, co se jim líbí a proč právě to či ono, aby se jednoduchou větou snažily popsat, co vidí nebo cítí.

Tvořivost, fantazie a vnímání je nedílnou součástí vývoje každého z nás. U dětí předškolního věku nejde ještě o tvořivost v pravém slova smyslu. Rozvojem jemné motoriky, dovedností, estetického cítění a empatie získává dítě vhodný základ pro rozvoj tvořivé osobnosti. Současně vhodným výchovným působením, dostatkem prostoru, podnětů a motivace vytváříme dítěti vhodné prostředí k jeho seberealizaci.

V praktické části jsou ukázky technické tvořivosti dětí předškolního věku ve třech věkových kategoriích. K výrobě jednotlivých výrobků jsou použity různé druhy materiálu, například recyklační a zbytkový, zaručující nízkou finanční náročnost. Využití přírodních materiálů podporuje v dětech pozitivní vztah k přírodě.

Seznam použitých pramenů a literatury

BABYRÁDOVÁ, H. *Výtvarná dílna*. 1. vyd. Praha: TRITON, s. r. o., 2005, 289s. Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-7254-705-4

BACUS, A., *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2009, 174s. Přel. Z Votre enfant de 3 6 ans. ISBN 978-80- 7367-563-9

BRÝDOVÁ, M. *WindowArt netradiční nápady se snímatelnými barvami*. 1. vyd, Brno: Computer Press a. s., 2004, 64s. ISBN 80- 251-0292-0

CÍLKOVÁ, E., ŠOCHOVSKÁ, J., *Skládáme a vystřihujeme z papíru*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008, 144s. ISBN 978-80-7367- 355-0

DEISLER, H. H. *Každodenní problémy v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 1994, 108s. Přel. Z: Alltagsprobleme im Kindergarten. ISBN 80-7178-010-3

DORANCE, S., *Co si dneska vytvoříme?* 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008, 184s. Přel. Z: Activités créatives á la maternelle. ISBN 978-80-7367-481-6

EINONOVÁ, D. *Naše dítě rozvoj osobnosti*. 2.vyd. Praha: Fragment, s. r. o. 2007, 240s. ISBN 978-80-253-0534-8

FICHNOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. 1.vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2007, 130s. ISBN 978- 80-7367-323-9

GARGOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L., *Vzdělávací program Začít spolu*. Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání. Praha: Portál, s.r.o., 2003, 160s. ISBN 80-7178-815-5

HELUS, Z., *Osobnost a její vývoj*. 2.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009, 101s. ISBN 978-80-7290-396-2

HŮDOVÁ, M. *Decoupage ubrousková technika*. 1. vyd. Brno: Computer Press a. s., 2004, 64s. ISBN 80-251-0163-0

- KARBUSICKÁ, L., *Výtvarná výchova a dítě*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1985, 144s. 59-118-79
- KIRCHNEROVÁ, R., RUBEŠOVÁ, R. *Hravé tvoření pro malá stvoření*. 1.vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2009, 125s. ISBN 978-80- 7367-524-0
- KOCICHOVÁ, D. A kolektiv, *Prameny tvořivosti*. 1.vyd.,Ostrava: Gymnázium Hladnov, 2009, 43 s. ISBN 978-80-254-6319-2
- KOHÁKOVÁ, L. *Estetická výchova a rozvoj tvořivosti*. 1.vyd. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1987, 53s.
- KOHLOVÁ, M., *200 výtvarných činností*.1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 1996, 271s. ISBN 80-85282-90-9 Přel. Z Preschool Art
- KOHLOVÁ, M., *Výtvarné činnosti pro malé děti*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2004, 128s. ISBN 80-7178-891-0
- KOŤÁTKOVÁ, S., *Dítě a mateřská škola*.1.vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008, 200s. ISBN 978-80-247-1568-1
- KUSÁK, P., DAŘÍLEK, P., *Pedagogická psychologie - část A*. 1. vyd. Olomouc: UP v Olomouci, 1998, 234 s. ISBN 80-7067-837-2
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. 3.vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 1998, 344s. ISBN 80-7169- 195-X
- LISÁ, L., KŇOURKOVÁ, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1.vyd. Praha: AVICENUM, zdravotnické nakladatelství, n. p. , 1986, 274s. 08-084-86
- MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008,269s. ISBN 978-80-7184- 867-7
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2.vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2010, 247s. ISBN 978-80-7367- 627-8

- MIŠURCOVÁ, V., *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1989, 142s. 14-112-89
- MOLNÁROVÁ, M., *Modelujeme z Fimo hmoty*. 1.vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2006, 60s. ISBN 80-251-1051-6
- NAGYIDAI, T., ROESELOVÁ, V. *Metodická příručka pre 1. a 2. ročník I. Stupňa základného štúdia výtvarného oboru ľudovej školy umenia*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985, 69s. 67-442-85
- NĚMEC, J., *Tvořivé hry od hlavy až k patě*. 1. vyd., Brno: Paido edice pedagogické literatury, 2000, 60s. ISBN 80-85931-98-2
- PERNÝ, J. *Tvořivostí k rozvoji prostorové představivosti*. 1.vyd,Liberec: Vysokoškolský podnik, s. r. o. 2004, 77s. ISBN 80- 7083-802-7
- PETROVÁ, A., *Tvořivost v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Vodnář, 1999, 169s. ISBN 80-86226-05-0
- PETRŽELA, Z., *Nové nápady pro starý papír*. 1. vyd., Praha: Portál, s. r. o., 2008, 168s. ISBN 978-80-7367-478-6
- RAZÁKOVÁ, D., *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1974, 152s. 14-624-74
- ŘÍČAN, P., *Cesta životem*. 2. vyd., Praha: Portál, s. r. o., 2004, 390s. ISBN 80-7367-124-7
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 175s. ISBN 978-80-244-2141-4
- ŠIMONOVÁ, A. *Výtvarná dílna*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2005, 159s. ISBN 80-7178-960-7
- ŠMIKMÁTOROVÁ, M. *Malované sklo*. 1. vyd. Brno: Computer Press a. s., 2005, 60s. ISBN 80-251-0939-9

ULÍKOVÁ, L., SVOBODOVÁ, B. *Kouzlení s céděčky*. 1. vyd. Brno: Computer Press a. s., 2007, 59s. ISBN 987-80-251-1474-2

UŽDIL, J., RAZÁKOVÁ, D. *Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1966, 131s. 16-073-66

UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1980, 128s. 14-583-80

UŽDIL, J. *Výtvarný projev a výchova*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1974, 314s. 14-638-74

VONDROVÁ, P. *Výtvarné techniky pro děti*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2001, 156s. ISBN 80-7178-583-0

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Dotisk1. vyd., Praha: ÚIV, Nakladatelství TAURIS, 2006, 48s. ISBN 80-87000-00-5

ZELINA, M., JAŠŠOVÁ, E. *Tvorivost – piata dimenzia*. 1.vyd., Bratislava: Smena, 1984, 205s. ISBN 73-053-84 02

ZELINA, M., ZELINOVÁ, M. *Rozvoj tvorivosti detí a mládeže*. 1.vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990, 130s. ISBN 80-08-00442-8

VANČÁT, J., *Výchova k tvořivosti ve Školním vzdělávacím programu*. Praha: vydavatelství MAC, spol. s. r. o., 2007, 38s. ISBN není uvedeno.